

Balogh Lidia

„REPRODUKTÍV JOGOK VESZÉLYBEN”?
*REFLEXIÓK A FÉLPERIFÉRIÁRÓL*¹

Kelet-közép-európai, vagyis a félperiférián² élő társadalomtudományi kutatóként nem tudtam nem észrevenni, hogy valami történik globális szinten a „reproduktív jogokkal”, legalábbis diszkurzív szinten, amikor 2022 nyarán üzenetet kaptam egy magyar diákcsoporttól, melyben arra kértek fel, hogy tartsak angol nyelvű nyitóbeszédet egy, az ENSZ működését szimuláló rendezvényükön, azaz egy oktatási célú rendezvényen, ahol a részt vevő középiskolások egymással vitázó ENSZ-küldöttek szerepét öltik magukra, hogy valós, nemzetközi jelentőségű problémákra keressenek megoldásokat.³ Javaslatuk is volt a témára, illetve az előadás címe: „Reproduktív jogok veszélyben” („Reproductive Rights in Danger”). Meghökkenett, hogy a javasolt cím formája kijelentés, nem pedig kérdés, noha vitaindításra az utóbbi sokkal alkalmasabb lenne. De ezen túl is, a címjavaslat több szempontból is tűnődésre késztetett: közelmúltbeli tapasztalataim fényében úgy láttam, hogy nem feltétlenül a levelet küldő gimnazisták személyes stílusát tükrözi a megfogalmazás, hanem inkább egy kibontakozóban lévő nemzetközi trend „tünetéről” van szó.

EGY KÖRVONALAZATLAN FOGALOM AZ ABORTUSZ KÖRÜLI JELENKORI VITÁKBAN

Kezdjük azzal, hogy maga a fogalom, „reproduktív jogok”, körvonalazatlan és homályos tartalmú. Kontextustól függ, hogy mire utal, illetve mit takar ez a kifejezés. Különbőféle érdekérvényesítési célokat szolgálhat a használata: alkalmazhatja valaki akkor, amikor az alanyi jogon járó várandósgondozás mellett érvel; amikor a szülő nők méltóságának tiszteletét kéri számon; amikor a családtervezési tanácsadás fontosságát hangsúlyozza; amikor a fogamzásgátló eszközök elérhetőbbé tételét szorgalmazza; amikor a reproduktív szervek betegségeinek megelőzésének és gyógyításának kérdését tűzi napirendre; amikor a meddőségi kezelések, a mesterséges megtermékenyítési eljárások vagy a éppen terhességmegszakítás különböző módjainak elérhetőségét követeli; vagy amikor küzdelemre hív a reproduktív kizsákmányolás, a kényszerházasság, illetve a gyermekházasság jelensége ellen. A reproduktív jogok fogalmának nincs egyetemesen elfogadott definíciója, és ennek hátterében a konszenzus hiányát sejthetjük – számos fontos kérdést illetően –, nem pedig nemtörődömséget a nemzetközi közösség részéről. Hogy példával világítsam meg, miféle dilemmákról van szó: míg egyesek a reproduktív jogok társadalmi szintű megvalósítása keretében azt szeretnék elérni, hogy senkinek a reproduktív kapacitása ne legyen áruba bocsátható, addig mások jogot biztosítanak minden gyermekre vágyó egyén számára, hogy igénye szerint ivarsejtet vásárolhasson, vagy béranyát vehessen igénybe. Tekintve a fogalmi tisztázatlanságot és konszenzus hiányát, akár azt is gyaníthatjuk, hogy a reproduktív jogok kifejezés a politikai kommunikációban olykor egy sajátos diszkurzív stratégia, a „kalkulált ambivalencia” jegyében használt retorikai eszköz;⁴ amellet, hogy sokszor nem más, mint eufemisztikus szinonimája az abortusznak (illetve az abortuszhoz való hozzáférésnek). Baloldali társadalomtudósok kritikája szerint a reproduktív jogok ernyőfogalom valójában egy neoliberális elgondolás, és csupa olyan dolog tartozik alá, aminek más célja sincs, mint hogy növelje az egyének teljesítőképességét piacgazdasági körülmények között; ebben a kontextusban az abortuszra vonatkozó diskurzus középpontjába az egyéni döntés kerül, miközben nem kap figyelmet az a kérdés, hogy az érintetteknek – vagyis az abortuszt fontolgató várandós nőknek – milyen egyéb perspektívái vannak, vagyis számíthatnak-e támogatásra, ha nem a terhességmegszakítást választják.⁵

Visszatérve az említett, magyar középiskolások által szervezett ENSZ-szimulációs rendezvényre, nyilvánvalóan arra szolt a meghívásom, hogy reproduktív jogok címszó alatt az abortuszról beszéljek. Méghozzá az is világos volt, hogy bizonyos, az Egyesült Államokban zajló fejlemények okán került napirendre a kérdés: ismerve a globalizált világ működését, nem lepődhetünk meg azon, hogy az amerikai hullámok milyen gyorsan elérik az óceán túlsópartját. Amint arról Magyarországon is értesülhettünk a

médiából, 2022. június 24-én az Egyesült Államok legfelső bírósága döntést hozott egy abortusszal kapcsolatos ügyben (Jackson v. Dobbs),⁶ felülírva azt a közel fél évszázada fennálló helyzetet, amelyet egy 1973-ban hozott legfelső bírósági döntés (Roe v. Wade⁷) teremtett. Ezeknek a jogi fejleményeknek a jelentősége nem nyilvánvaló az USA föderális működésének ismerete nélkül; mindenesetre, a lényeg az, hogy annak idején a Roe v. Wade döntés nyomán az abortuszhoz való hozzájutás alkotmányos elvek alapján szavatolandónak minősült, trimeszteralapú megközelítés szerint (a terhesség első, második és harmadik szakaszára eltérő szabályok vonatkozhatnak). Ugyanazon a napon, 1973. január 22-án a amerikai legfelső bíróság egy másik, kapcsolódó tárgyú döntést (Doe v. Bolton⁸) is hozott, ami az „anya egészsége” kitétel tág értelmezése révén annak az elvnek az alkalmazására teremtett precedenst, miszerint az abortusz szabályozása során az orvosi megfontolásokon túl érzelmi-pszichés és családi tényezők is figyelembe veendők, illetve a nő életkora is. Az utóbbi döntést bírálók szerint lényegében ez az elv lett a főszabály,⁹ ami teret hagyott az USA egyes államaiban annak az értelmezésnek, miszerint a terhesség (szinte) teljes időtartama alatt biztosítani kell az igény szerinti abortusz lehetőségét. A 2022-ben hozott legfelső bírósági döntés, felülírva az abortusz alkotmányos alapjaira vonatkozó korábbi értelmezést, a szövetségi szintről az USA államainak hatáskörébe utalta vissza a terhességmegszakítás szabályozásának kérdéskörét.

Az évtizedek során az USA-ban két alapvető állaspont artikulálódott az abortuszt illetően. A vitázó felek önmeghatározása szerint „választáspártiak” (akik szerint a nőknek jogot kell biztosítani az abortuszhoz) állnak szemben az „életpárti” oldallal (akik szerint biztosítani kell a meg nem születettek élethez való jogát). A vita erőteljes társadalmi mozgalmakban öltött testet. Egyfelől, az „Életmenet” elnevezésű kezdeményezés (March for Life¹⁰) keretében 1974 óta évente rendeztek Washingtonban – a fővárosban, egyúttal a legfelső bíróság székhelyén – nagyszabású felvonulást, a Roe v. Wade döntés elleni tiltakozásképp (2023 januárjában pedig már a döntés felülírását köszöntötte a rendezvény). Ami a másik felet illeti, a „Nők Menete” (Women’s March¹¹) kezdeményezés említendő, amely 2017-ben, Donald Trump elnökségének első évében formálódott; a 2022 májusában tartott tiltakozó eseményükről – amelyet a legfelső bíróság Jackson v. Dobbs ügy készülő döntéséről kiszivárgott információkra reagálva rendeztek, ugyancsak Washingtonban – érzékletes médiatudósításokból értesülhetett az egész világ.

Nem szándékozom relativizálni az abortusszal kapcsolatos vita lényegét, ami természetéből fakadóan örök és normatív jellegű. Az USA-ban folyó vita kontextualizálását azonban szükségesnek tartom, ha a fejleményeket magyarországi fórumokon kívánjuk tárgyalni – elkerülendő a „virtuális visszhangkammera” elnevezéssel azonosított jelenség (amikor a közösségi médiában kizárólag a hozzánk hasonló értékeket vallók nézetei vesznek minket körül) csapdáját;¹² főleg, ha fiatalok körében tárgyaljuk a témát, illetve tekintettel arra is, hogy a magyar társadalomban korábban alig folytak nyilvános viták a kérdéskör morális szempontjairól. A kontextualizáció keretében elsőként visszapillantást javaslok az abortusz magyarországi szabályozásának történetére; kezdve a második világháború utolsó szakaszától, eljutva a jelenig. Ezt követően javaslom majd annak figyelembevételét, hogy milyen sok releváns tekintetben változott a világ – az Egyesült Államok is – a Roe v. Wade döntés óta.

DÖNTŐ MOZZANATOK ÉS MEGFONTOLÁSOK MAGYARORSZÁGON: VISSZAPILLANTÁS

A hazai történelem kapcsolódó kulcsmozzanatainak rövid áttekintése segíthet valamiféle fogalmat alkotnunk arról, hogy hogyan formálta az abortusz kérdésköre az előttünk járó generációk megélt valóságát Magyarországon, közvetlenül vagy közvetve. Továbbá, az amerikai Roe v. Wade döntés felülírása nyomán felerősödött, globális szinten napirendre került vita bizonyos tétjeinek és hivatkozásainak jobb megértését szolgálhatja, ha azonosítjuk azokat a tényezőket, amelyek a hazai szabályozási környezetet alakították az idők során. Az alábbiakban a kapcsolódási pontok teljeskörű feltérképezésének igénye nélkül mutatok rá bizonyos áthallásokra *(ezeket a megjegyzéseimet dőlt betűs kiemeléssel jelzem)*.

Elsőként egy annak idején sokakat érintő, kollektívnek tekinthető traumát idézek fel: 1944–1945 telén, például az ostromlott Budapesten, tömeges volt a szovjet katonák által magyar nők ellen elkövetett nemi erőszak, ami ahhoz vezetett, hogy a hatóságok átmenetileg felfüggesztették az abortuszra vonatkozó

korlátozásokat, illetve ingyenesen elérhetővé tették a terhességmegszakítást.¹³ *(Megjegyzendő, hogy az abortuszhoz való hozzáférés szabályozásában világszerte gyakran jelenik meg az a szemlélet, miszerint az általános erkölcsi megfontolások felfüggeszthetők, ha a terhesség bűncselekmény következménye.)* A kialakuló államszocialista rendszerben az abortusz elérhetősége széles körű volt, kivéve azt az időszakot 1952–1953-ban, amikor majdnem teljes abortusztilalom volt érvényben Magyarországon.¹⁴ Az utóbbi kezdeményezést Ratkó Anna – a magyar történelem első női minisztere – nevéhez szokás kötni, akinek azt a jelmondatot tulajdonítják, hogy: „Asszonynak szülni kötelesség, lánynak szülni dicsőség!” (Akármennyire megdöbbenően hangzik is ez, ne feledkezzünk meg a második világháború okozta népességvesztéséről általában, illetve arról, hogy a veszteség különösen jelentős volt a házasuló korban lévő férfiak körét tekintve.) A születésszám növelésére irányuló politikai ambíció ezt követően negatív anyagi ösztönző bevezetésében fejeződött ki: 1953 és 1956 között úgynevezett gyermektelenségi adót kellett fizetni azoknak a 45 év alatti nőknek és 50 év alatti férfiaknak, akiknek nem volt utódjuk. Mindeközben az abortusz magyarországi szabályozása követte a Szovjetunióban érvényesülő tendenciákat. *(Megjegyzendő, hogy Magyarországon a kollektív emlékezetből még nem töröltött ki teljesen, hogy annak idején egy idegen hatalom diktálta a társadalmi viszonyokat alakító szabályokat.)* Ebben a keretben az abortuszhoz való hozzáférés a gyakorlatban nagyon széles körűvé vált. A terhességmegszakítási ráták az 1960-as években, valamint az 1970-es évek elején voltak a legmagasabbak, és meghaladták az élveszületési rátákat. Levéltári források szerint Kádár János (vagyis Magyarország de facto vezetője az 1956 és 1988 közötti időszakban) elkeseredettségének adott hangot a kialakult helyzetet illetően egy pártvezetőségi ülésen 1966-ben: „Amit régen a bábaasszonyok és sarlatánok csináltak, egyénileg tették tönkre az anyákat, most ez nálunk intézményes rend, bocsánat a kifejezésért, mert amit most csinálunk, az szisztematikus tönkretétel hatósági engedéllyel és jóváhagyással. Ez ilyen tömegméretekben sokkal veszélyesebb. A szülőotthonokra ki van írva, hogy szülőotthon, de azok a valóságban hatósági angyalcsináló gyárak. Én ezt nem fogom sehol így mondani, de másképpen erre nem tudok gondolni.”¹⁵ Kádár, amint azt egy 1965-ös parlamenti beszéde tanúsítja, nemcsak a nők és a gyermekek egészsége miatt aggódott – tekintettel arra, hogy a terhességmegszakítás növelheti a meddőség, valamint a későbbiekben a koraszülés kockázatát –, hanem az abortusz absztraktabb erkölcsi vonatkozásai miatt is: „A jobb életre törekvés, amíg összhangban van a társadalmi haladással, egészséges, azon túl azonban a társadalom érdekeit sértő önzéssé torzul. Napjainkban ez a káros önzés fiatal házasoknál gyakran tapasztalható, pedig bizonyos, hogy azok, akik most kényelmi okokból tehernek érzik a gyermeket, húsz év múlva keserves könnyeket ontanak majd, hogy az autó, a szórakozás, a kényelmesebb élet kedvéért lemondtak a legnagyobb örömről, a gyermekről.”¹⁶ *(Megjegyzendő, hogy a Kádár által felvetett aggályok egytől egyig felmerülnek napjaink életpárti diskurzusában is.)* 1973-ban, amikor információk szivárogtak egy átfogó – demográfiai és gazdasági aggályoktól vezérelt – népesedéspolitikai intézkedéscsomag tervéről, egy informális ellenzéki csoportosulás tagjai petíciót fogalmaztak meg, és aláírásokat kezdtek gyűjteni a kormányzati terv ellen, ami a híresztelések szerint teljes abortusztilalmat irányzott elő.¹⁷ A népesedéspolitikai reformot végül bevezették, ám a hangsúly a gyermekvállalás pozitív ösztönzésére került: a terhességi-gyermekágyi ellátások, valamint a gyermekgondozási szabadság feltételeinek javítására, valamint a családok lakhatásának támogatására. De azért az abortusz szabályozása is változott. A hozzáférés mintegy a társadalmi produktivitás függvényévé vált: a terhességmegszakítás ugyanis alapértelmezésben csak a hajadonok, továbbá azon férjezett nők számára volt elérhető, akik legalább három gyermeket szültek már; azoknak az asszonyoknak a számára, akik még gyermektelenek voltak, vagy csak egy vagy két gyereket szültek, csak kivételes esetben. Az államszocializmus utolsó időszakában a terhességmegszakításra vonatkozó szabályokat több alkalommal rendeleti úton módosították, olyan irányban, hogy az abortusz szélesebb kör számára váljon elérhetővé.

A politikai fordulatot követően, 1991-ben, amikor Magyarország újdonsült alkotmánybíróságának (kérelmezők kezdeményezésére) az abortuszhoz való hozzáférést szabályozó rendelet alkotmányosságát kellett megítélnie, a testület úgy találta, hogy a Magyar Köztársaság Alkotmányának szövege nem ad útmutatást az élet kezdőpontjáról szóló kérdés megválaszolására, és a kérdést az Országgyűlésnek kell kezelnie az abortuszra vonatkozó jogalkotás révén.¹⁸ Ezzel a döntéssel az Alkotmánybíróság egyfelől

elkerülte az állásfoglalást a dilemma erkölcsi magját illetően, annyit viszont leszögezett, hogy az abortusz kérdésköre nem szabályozható rendeleti úton – vagyis az épp kormányon lévő hatalom által –, hanem az Országgyűlésnek – vagyis a demokratikusan választott, az állampolgári vélemények pluralitását képviselő testületnek – kell törvényt hoznia a tárgyban. *(Megjegyzendő, hogy a magyar alkotmánybíróság által alkalmazott megoldás némileg emlékeztet az amerikai legfelső bíróság 2022-es Jackson v. Dobbs döntésére; annyiban, hogy mindkét bírói testület úgy határozott, hogy az abortusz kérdésének alkotmányos elveken alapuló megítélése helyett a döntést a politikai közösségre bízza.)* Egy évvel később az Országgyűlés elfogadta a magzati élet védelméről szóló törvényt.¹⁹ A cím hangzása kissé meglepő lehet egy terhességmegszakításról szóló jogszabály esetében, de egyébként a törvény preambuluma is annak hangsúlyozásával indul, hogy „a fogantatással induló magzati élet tiszteletet és védelmet érdemel”, továbbá, a törvény tartalmaz a várandósgondozásra vonatkozó rendelkezéseket is. Ami az abortuszhoz való hozzáférés körének szélességét illeti, a törvény az államszocializmus időszakának végén rendeleti úton kialakított szabályozás irányát követte: az abortusz a terhesség első hónapjaiban érhető el, bizonyos körülmények között, beleértve azokat az eseteket, amikor a terhes nő „válsághelyzettel” szembesül. 1998-ban az Alkotmánybíróságnak ez utóbbi rendelkezést kellett (ismét kérelmezői kezdeményezésre) felülvizsgálnia, és ekkor a testület úgy találta, hogy a „válsághelyzet” jogszabályi meghatározása nem megfelelő, tekintettel arra, hogy a definíció paradox módon a magzat érdekeire való hivatkozáson alapul: „Súlyos válsághelyzet az, amely testi vagy lelki megrendülést, illetve társadalmi ellehetetlenülést okoz, és ez által veszélyezteti a magzat egészséges fejlődését.”²⁰ Az Országgyűlés az alkotmánybírósági határozat nyomán végül 2000-ben módosította a magzatvédelmi törvényt, a kérdéses definíciónak csak az első felét hagyva meg: „Súlyos válsághelyzet az, amely testi vagy lelki megrendülést, illetve társadalmi ellehetetlenülést okoz.”²¹ Ez a módosítás tisztázta, hogy a terhesség megszakításáról való döntés a nő – és nem a magzat – érdekeinek és szempontjainak figyelembevételén alapul. *(Megjegyzendő, hogy egyes választáspárti aktivisták – az USA-ban és másutt – manapság is azt állítják magukról, hogy azoknak a magzatoknak a szócsövei, akik szerintük inkább szeretnének abortálódni, mint hogy szegénységben élő családba, hátrányos megkülönböztetésnek kitett közösségbe, szeretethiányos környezetbe vagy fogyatékos testbe szülessenek.)*

A demokratikus átmenet óta eltelt harminc év során az abortuszhoz való hozzáférés ügye kapcsán Magyarországon nem jöttek létre olyan robusztus társadalmi mozgalmak, mint például az Egyesült Államokban, jóllehet, volt néhány releváns állampolgári kezdeményezés, mindkét irányban. Egyrészt említendő egy 1998-ban, jelentős társadalmi figyelem mellett zajló ügy, amelybe egy életpárti elkötelezettségű civil szervezet magánjogi eszközök révén próbált meg beavatkozni: egy Dávod nevű községben élő, 13 éves lány terhességéről volt szó – az apa kilétére nem derült fény, de a beleegyezési korhatárra akkor vonatkozó szabályok alapján egyértelműen bűncselekmény következményének volt tekintendő a terhesség –, akinek a meg nem született gyermeke részére a civil szervezet pénztételt helyezett el, a gyámügy pedig eseti gondnokot rendelt ki, aki azzal érvelt, hogy a magzat jogi értelemben személynek tekintendő, és figyelembe veendő az anyagi érdeke, mivel a pénzüsszeghez csak élve születése esetén juthat hozzá (az ügyben indított polgári per lényegét tekintve akkor fejeződött be, amikor a kislányon terhességmegszakítást hajtottak végre).²² *(Megjegyzendő, hogy az abortusszal kapcsolatos jelenkori vitákban – az USA-ban és másutt – kiemelkedő jelentőségűek a magzat jogi értelemben vett személy mivolta – personhood – körüli kérdések.)* Ami a választáspárti kezdeményezéseket illeti, egy 2016-os budapesti demonstráció említendő, valamint az ahhoz kapcsolódó, hosszadalmas jogi eljárásorozat, ami 2021-ben az Alkotmánybíróság határozatával zárult,²³ illetve bocsánatkéréssel: a tüntetéshez kapcsolódó utcai performansz²⁴ résztvevői, akik a Lengyelországban bevezetni tervezett abortuszszigorítás ellen tiltakoztak, sajnálatukat fejezték ki amiatt, hogy megsértették a katolikusok vallási érzékenységét azáltal, hogy szentáldozást imitáltak, „abortusztabletta” feliratú műanyagdobozból kiszedegetett szőlőcukor-pirulákkal.

Ezen a ponton térhetünk ki arra, hogy az abortusszal kapcsolatos szabályozás Lengyelországban és Magyarországon mind ez idáig különféleképp alakult, jóllehet mindkét országban illiberálisnak tekintett²⁵ politikai erők dominálnak a 2010-es évektől kezdve (pontosabban: Lengyelországban 2015-től, Magyarországon 2010-től²⁶). Lengyelországban egy alkotmánybírósági döntés alapján a kormány 2021-

ben tovább szűkítette a már egyébként is korlátozott hozzáférést az abortuszhoz (annak a szabálynak az eltörlésével, amely engedélyezte az abortuszt súlyos magzati rendellenességek esetén). Magyarországon ilyen jelentőségű fejleményre nem került sor az említett időszakban, noha az ország 2012. január 1-jétől hatályos új alkotmánya, az Alaptörvény explicit módon kimondja, hogy „a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg”, ráadásul, a rendelkezést tartalmazó mondat első fele úgy hangzik, hogy „[m]inden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz”²⁷ (ez a szövegszerű megoldás több mint egy évtizede aggasztja a választáspárti álláspont támogatóit Magyarországon). Szimbolikus jelentőségű lépéseket mindazonáltal tett a 2010 óta hatalmon lévő kormány: 2020-ban például egy nemzetközi életpárti nyilatkozat aláírása révén.²⁸ A közpolitikai intézkedések szintjén két fejlemény említhető: a 2012-es abortusztabletta-ügy (a készítmény a gyógyszer-engedélyeztetési folyamat során egy ideig elérhető volt Magyarországon, de végül, hatósági döntés alapján, nem került forgalomba); valamint a 2022-es „szívhangrendelet”²⁹ (vagyis az a rendeletmódosítás, aminek értelmében az abortusz kérelmezésekor benyújtandó dokumentumon az orvosnak egy rubrika beikszelésével igazolnia kell, „*hogy az állapotos nő számára az egészségügyi szolgáltató a magzati életfunkciók működésére utaló tényezőt egyértelműen azonosítható módon bemutatta.*”³⁰ (Megjegyzendő, hogy az USA-ban a legfelső bíróság 1992-es, *Planned Parenthood v. Casey* ügyben hozott döntése³¹ nem minősítette alkotmányellenesnek a felülvizsgált, abortuszhoz való hozzáférést szabályozó pennsylvaniai törvény azon rendelkezéseit, amelyek a tájékozott döntés támogatását szolgálónak tekinthetők;³² és megemlíthető az is, hogy 2019-ben az amerikai legfelső bíróság indoklás nélkül utasította vissza azt a felülvizsgálati kérelmet, amely egy, a magyar „szívhangrendelet”-hez hasonló tartalmú – de annál szigorúbb, az orvos számára az ultrahangkép bemutatását és kommentálását a terhes nő tiltakozása ellenére is kifejezetten előíró – Kentucky-beli jogszabály hatályon kívül helyezését célozva nyújtottak be a kérelmezők.³³)

A HELYZET ÉS A DISKURZUS VÁLTOZÁSA A ROE V. WADE ÓTA

Miután áttekintettük a magyar történelem néhány, a téma kapcsán jelentős mozzanatát, és az áttekintés során az abortusz hazai szabályozásával kapcsolatban felmerült megfontolások némelyikét nemzetközi kontextusba helyzetük, javaslom – visszakanyarodva az esszé kiindulópontjához – annak a végiggondolását, hogy az abortusz kérdéskörét tekintve miben változott a világ, illetve hogyan módosult az USA által meghatározott nemzetközi diskurzus a 2022-ben felülrít Roe v. Wade döntés meghozatala, vagyis 1973 óta.

Először is, vegyük figyelembe a természettudomány és technológia terén bekövetkezett fejlődést. Az 1970-es évek elején a terhességi ultrahangos vizsgálatok még nem voltak annyira elterjedtek, mint manapság (legalábbis a gazdaságilag fejlett világban), ráadásul az ultrahangdiagnosztikai berendezések képfelbontási kapacitása sokat fejlődött az elmúlt évtizedekben.³⁴ A vizualizáció révén elevenebbek lettek a méhen belüli életről alkotott elképzeléseink, és már kevésbé meggyőző az a korábban erősnek számító kijelentés, miszerint a terhesség korai szakaszában még csupán egy „frissen beágyazódott sejtcsoomó”-ról³⁵ van szó. Továbbá, a magzati életképesség kérdése, azaz annak a pontnak a meghatározása, amikortól a magzat adott esetben már életben tud maradni (illetve életben tartható) az anyaméhen kívül, fontos szerepet játszott az abortusz szabályozása körüli vitákban – az USA-t tekintve a Roe v. Wade döntésben vagy a *Planned Parenthood v. Casey* döntésben is. Az orvosi technológia és a kezelési módok fejlődése révén a koraszülötteknek egyre alacsonyabb gesztációs korban esélye lehet a túlélésre (legalábbis a gazdaságilag fejlett világban). Az abortuszt a terhesség második trimeszterében is engedélyező szabályozás mellett ez olyan helyzetekhez vezethet a gyakorlatban, hogy például miközben egy gesztációs korát tekintve huszonnégy hetes magzatnak az anyaméhen belül halálos szívinjekciót adnak be – biztosítandó, hogy ne kerüljön elő élve –, ugyanabban az órában, esetleg ugyanabban az kórházban sürgősségi császármetszéssel segítenek világra egy azonos gesztációs korú magzatot, és az élete megmentéséért heroikus küzdelemben kezdenek a koraszülött intenzív osztályon. Morálfilozófiai szempontból vizsgálva a kérdést, ha a terhesség

előrehaladott stádiumáról van szó, amikor a magzat az orvostudomány aktuális állása szerint már életben tartható lenne a méhen kívül, az abortusz melletti döntés már nem igazolható pusztán azzal az érveléssel, hogy a nő nem köteles a méhét használatra engedni a magzatának, hiszen nehezen cáfolható, hogy a nő valójában nem tartja kívánatosnak az utóda életét, függetlenül attól, hogy a méhében van vagy azon kívül. Itt említhetjük meg azt is, hogy a humánreprodukciós technológiák fejlődése új etikai kihívásokat teremt az emberi élet konceptualizálása terén. Gondoljunk arra a valós dilemmára, amellyel a lombikbébik szülei szembesülhetnek, amikor egyszer csak értesítést kapnak, hogy dönteniük kell a mesterséges megtermékenyítési eljárás(ok) során fel nem használt embrióik – vagyis a gyermekük potenciális testvérei – sorsáról: hogy továbbra is igénylik-e a tárolásukat, hozzájárulnak-e a megsemmisítésükhöz, esetleg kutatási célú felhasználásukhoz vagy más magánszemélyeknek való felajánlásukhoz.³⁶ Ami pedig azt az aggályt illeti, hogy az abortuszhoz való hozzáférés korlátozása elkerülhetetlenül vezet az illegális abortuszok miatti anyai halálozás terjedéséhez, az abortusztabletta jelenlegi elérhetősége (postán is kiszállítható) valószínűleg alternatívát jelent a sötét sikátorokban³⁷ vagy házilagosan alkalmazott, hírhedt módszerekhez képest – például a méhszáj átszúrása kötőtűvel vagy széthajlított drót ruhaakasztóval. (A kötőtű- vagy ruhaakasztó-motívumok használata még mindig elterjedt a választáspárti tüntetésekre vitt táblákon, molinókon – jöllehet vannak olyan aktivisták, akik idejétmúltnak tekintik ezt a szimbolikát.³⁸)

Másrészt, szeretnék rávilágítani bizonyos fejleményekre, amelyeket még az sem tud nem észrevenni, aki kívülről követi az USA-ban folyó közbeszédet: hogy hogyan változtak meg az abortuszra vonatkozó kijelentések a választáspárti állásponttal asszociált politikai térfélen. Nem is olyan nagyon régen, 2005-ben Hillary Clinton (az idő tájt szenátorként) még úgy nyilatkozott, hogy az abortusz „szomorú, sőt, tragikus döntés sok-sok nő számára”,³⁹ 2008-as elnöki kampánya során pedig úgy foglalt állást, hogy „az abortusz legyen biztonságos, legális és ritka” (ezt a szlogent Bill Clinton elnök az 1990-es években vezette be a demokraták politikai retorikájába) – ám ez idővel megváltozott: 2016-ban Hillary Clinton már csak azt szorgalmazta, hogy az „abortusz legyen biztonságos és legális”.⁴⁰ A szemlélet nyilvánvaló változására utaltak a Roe v. Wade döntés felülírása ellen 2022-ben USA-szerte rendezett tiltakozások jelmondatai, például az, hogy: „igény szerinti abortuszt, magyarázkodás nélkül”.⁴¹ Másszóval: míg korábban az abortuszt sajnálatos jelenséggént tüntették fel, amit megelőző intézkedések révén vissza kell szorítani, jelenleg a politikai főáramhoz tartozó választáspárti diskurzusban egészségügyi ellátásként utalnak a terhességmegszakításra, amit minél szélesebb körben elérhetővé kell tenni. Ez az újfajta szemlélet a populáris-kommerciális kultúra bizonyos szegmenseiben is tükröződik. A *Vogue* divatmagazin tinédzsereknek szóló testvérlapja, a *Teen Vogue* 2017-ben ajándékkötletekkel szolgált abortuszon átesett tizenéves lányok számára – úgy jelenítve meg a terhességmegszakítást, mintha az a felnőtté válás normális velejárója lenne (és alkalom arra, hogy ajándékot vásároljunk, illetve ajándékokra számítsunk).⁴² 2021-ben az USA-ban egy illusztrált gyerekkönyv terjesztésének elősegítésére indult közösségi finanszírozási kampány keretében; a könyv címe úgy fordítható, hogy „De mi az, hogy abortusz?”, és az alkotói amellet tesznek hitet, hogy „építhető egy olyan világ gyerekeknek és felnőtteknek, amelyben az abortusz normálisnak számít, a terhesség egyik lehetséges kimenetének a spontán vetélés és a szülés mellett”.⁴³ 2022 nyarán, a legfelső bíróság döntése körüli időszakban még észrevehetőbbé váltak az Egyesült Államokban ennek a szemléletnek a megnyilvánulásai. Egy abortuszra szakosodott orvos 2022 júniusában „Mit csinál a mami, amikor dolgozik?” címmel közölt cikket egy magazinban, megosztva, hogy hogyan magyarázta el a négyéves lányának és a két éves fiának, hogy mit jelent a terhességmegszakítás.⁴⁴ Ugyanebben a hónapban egy esti televíziós showműsorban a Planned Parenthood nevű szervezet (a USA-ban a legnagyobb abortuszszolgáltató intézmény) elnöke úgy nyilatkozott, hogy szerinte „szexi”, ha valaki „támogatja a reprodukív jogokat”.⁴⁵ A *Cosmopolitan* divat- és életmódmagazin 2022 júliusában választáspárti celebritásokat szólaltatott meg; egyikük személyes történetet osztott meg arról, hogy a közelmúltban abortusza volt a koncertturnéja közepette: „Elmentem egy Planned Parenthood rendelőbe, ahol odaadták nekem az abortusztablettát. Simán ment. Mindenki megérdemli, hogy így juthasson hozzá.”⁴⁶ Ez a diskurzus nemcsak absztrakt mivoltában ünnepli az abortusz hozzáférhetőségét, hanem azoknak a (jellemzően nehéz körülmények között élő) nőknek a konkrét döntését is méltatja, akik a terhességmegszakítást választják. A New York Times 2022. májusi cikke például kiemeli, hogy az abortusz

mellett döntők gyakran számolnak be arról a motivációjukról, hogy „jobb szülei lehessenek” a már megszületett gyerekeiknek.⁴⁷

ZÁRÓ GONDOLATOK: AZ EMBERI MÉLTÓSÁG ELTÉRŐ FELFOGÁSAI

Végül, de nem utolsósorban, azt javaslom az abortusz kérdésköre kapcsán, hogy gondolkozzunk el az emberi jogok elméletének kulcsfogalmán, nevezetesen az emberi méltóságon, valamint annak különböző megközelítésein.⁴⁸ Feljövőben van ugyan az a tendencia, amely az emberi méltóság tisztán autonómiaalapú, individualista felfogását helyezi előtérbe; a másik elgondolásnak azonban – amely a relacionalitás, vagyis az egymáshoz kapcsoltság elemét is tartalmazza – mélyebbre nyúlnak a gyökerei az emberi jogi gondolkodásban. Ne feledjük, hogy az életpárti álláspont alapozható a méltóság utóbbi felfogására, és érvelhető szekuláris emberi jogi nézőpontból is,⁴⁹ különféle politikai nézetekkel kombinálva, beleértve a progresszív nézeteket is.⁵⁰ Ha az USA színterét nézzük, vannak olyan életpárti aktivisták, akik az ügyet feminista keretbe helyezik, azon meggyőződésükből kiindulva, hogy a „nők jobbat érdemelnek, mint az abortusz”,⁵¹ és hogy a válságterhességek kezelésének megfelelő módja az, ha az anyáknak és a születendő gyermekeiknek átfogó támogatást kínálnak – azon az elvi alapon, hogy „minden emberi lénynek erőszaktól mentes élet jár, az anyaméhtől a koporsóig.”⁵² Az életpárti feminizmusnak számottevő hagyományai vannak az Egyesült Államokban,⁵³ a fiatal nőket és férfiakat is vonzó életpárti ifjúsági szerveződések pedig optimista jelmondatokban artikulálják az álláspontjukat: „Én vagyok az életpárti generáció”; „A jövő abortuszellenes”.⁵⁴

Záró gondolatként azt a benyomásomat osztom meg, hogy a világban – és az emberi jogi diskurzusban – megjelenő változások és új tendenciák ellenére, továbbra sincs konszenzus az nemzetközi közösség szintjén azt illetően, hogy az abortuszhoz való hozzáférést megkérdőjelezhetetlen és korlátozhatatlan emberi jognak kellene tekinteni. Ezt a benyomásomat erősítette az ENSZ Közgyűlésének 2022. szeptember 2-án megtartott plenáris ülésén tapasztalható vita⁵⁵ egy határozatterv kapcsán (témája: nemzetközi együttműködés a szexuális erőszakot elszenvedettek igazságszolgáltatáshoz való hozzáférése érdekében),⁵⁶ amelyben megjelent a „biztonságos abortusz”⁵⁷ mint koncepció, illetve elvárás. (Megjegyzendő, hogy Magyarország nem volt a tervezett politikai dokumentum kapcsán az életpárti álláspontot kinyilvánító országok között.) Visszatérve arra az impulzusra – a budapesti diákcsoporttól érkezett (egyébként azóta sem realizálódott) meghívásra –, ami reflexiókat váltott ki belőlem az abortusz kérdéskörét illetően, határozottan állítom, hogy ha egy ENSZ-szimulációról van szó, aminek jóhiszemű vitázó gyakorlatnak kellene lennie, akkor az abortusz kérdéskörét az emberi jogok szélesebb kontextusában kellene napirendre tűzni, nem pedig egy olyan keretben, amely az USA legfelső bírósága közelmúltbeli döntésének egyoldalú bírálatán alapul, a célja pedig morális pánik keltése.

¹ A jelen írás egy eredetileg angolul megjelent esszé fordítása, illetve magyar olvasóközönség számára adaptált változata: Lídia BALOGH: „Reproductive rights in danger”? Reflections from the semi-periphery, *Culture Wars Papers*, no. 23 (Illiberalism Studies Program, George Washington University), 2022. november 2., <https://www.illiberalism.org/reproductive-rights-in-danger-reflections-from-the-semi-periphery/>.

² A „félperiféria” mint geopolitikai kategória Magyarországra való alkalmazásáról lásd pl. Zoltán GINELLI: Hungarian Experts in Nkrumah's Ghana. Decolonization and Semiperipheral Postcoloniality in Socialist Hungary, *Mezosfera*, 2018/5. (Refractions of Socialist Solidarity, ed. Eszter SZAKÁCS), <http://mezosfera.org/hungarian-experts-in-nkrumahs-ghana/>.

³ Az oktatási célú ENSZ-szimuláció koncepciójáról lásd: Timothy A. HAZEN: Model United Nations: Review for First-Time Instructors and Advisors, *Journal of Political Science Education*, 2019/1, 133–135, <https://doi.org/10.1080/15512169.2018.1442721>.

⁴ A „kalkulált ambivalencia” stratégiáját Engel és Wodak a holokausztagadás retorikájának vizsgálatakor azonosította; lásd: Jacob ENGEL – Ruth WODAK: „Calculated Ambivalence” and Holocaust Denial in Austria, *Analysing Fascist Discourse: European Fascism in Talk and Text*, eds. Ruth WODAK – John E. RICHARDSON, New York Routledge, 2012, 73–96, <https://doi.org/10.4324/9780203071847>.

- ⁵ Elena ZACHARENKO: Reproductive rights as a social justice issue in the EU, in *The Future of the European Union. Feminist Perspectives from East-Central Europe* ed. Eszter Kovács, Budapest, Friedrich-Ebert-Stiftung 2017, 27–36, <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/budapest/14210.pdf>.
- ⁶ Thomas E. Dobbs, *State Health Officer of the Mississippi Department of Health, et al. v. Jackson Women's Health Organization, et al.*, 597 U.S. ____ (2022).
- ⁷ *Jane Roe, et al. v. Henry Wade, District Attorney of Dallas County*, 410 U.S. 113 (1973).
- ⁸ *Mary Doe v. Arthur K. Bolton, Attorney General of Georgia, et al.*, 410 U.S. 179 (1973).
- ⁹ Lásd pl.: The Consequences of Roe v. Wade and Doe V. Bolton. Senate Hearing 109-1039, June 23, 2005, Serial No. J-109-28, Opening Statement of Sam Brownback, <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CHRG-109shrg47069/html/CHRG-109shrg47069.htm>.
- ¹⁰ Lásd: March for Life, <https://marchforlife.org/>.
- ¹¹ Lásd: Women's March, <https://www.womensmarch.com/>.
- ¹² Lásd pl.: Emanuele BRUGNOLI – Matteo CINELLI – Walter QUATTROCIOCCI – Antonio SCALA: Recursive patterns in online echo chambers. *Scientific Reports*, 2019/20118, <https://doi.org/10.1038/s41598-019-56191-7>.
- ¹³ PETŐ Andrea – SVÉGEL Fanni: A háborús nemi erőszak és a nőgyógyász lobbí hatása a magyarországi születésszabályozási rendszerre, *Per Aspera ad Astra*, 2021/1, 50–70, <https://10.15170/PAAA.2021.08.01.03>.
- ¹⁴ PETŐ Andrea: Abortórperek és „bajba jutott nők” 1952-ben, in *Házastárs? Vetélytárs? Munkatárs? A női szerepek változása a 20. századi Magyarországon*, szerk. PALASIK Mária – SIPOS Balázs, Budapest, Napvilág, 2005, 300–319.
- ¹⁵ Ezek a kijelentések a Magyar Szocialista Munkáspárt Politikai Bizottságának 1966. október 4-i ülésén hangzottak el – lásd: TISCHLER János: Az Infecundin-sztori, 1967. Az első magyar fogamzásgátló tabletta bevezetésének története, *Beszélő*, 2006/1, 58–61, <http://beszelo.c3.hu/cikkek/az-infecundin-sztori-1967>.
- ¹⁶ Részlet Kádár János 1965 februárjában az Országgyűlés előtt mondott beszédéből (*Népszabadság*, 1965. február 12., 5.). További vonatkozó forrásokért lásd: Kádár János magzatai. Magyarország és az abortusz 3., *Arcanum Blog*, 2018. augusztus 13., https://arcanum.blog.hu/2018/08/13/kadar_janos_magzatai.
- ¹⁷ KÖRÖSI Zsuzsa: Petíció az abortusz-szabadság megőrzéséért, 1., *Társadalmi Nemek Tudománya Interdiszciplináris eFolyóirat*, 2019/2, 1–22, <https://ojs.bibl.u-szeged.hu/index.php/tnfef/article/view/33883>; KÖRÖSI Zsuzsa: Petíció az abortusz-szabadság megőrzéséért, 2., *Társadalmi Nemek Tudománya Interdiszciplináris eFolyóirat*, 2020/2, 99–133, <https://doi.org/10.14232/tnfef.2020.2.99-133>.
- ¹⁸ 64/1991. (XII. 17.) AB határozat („első abortuszhatározat”). Részletes elemzését lásd: ZAKARIÁS Kinga: Abortusz I., in *Az alkotmánybíróági gyakorlat. Az Alkotmánybíróság 100 elvi jelentőségű határozata 1990–2020. Első kötet*, szerk. GÁRDOS-OROSZ Fruzsina – ZAKARIÁS Kinga, Budapest, Társadalomtudományi Kutatóközpont – HVG-Orac, 2021, 165–185.
- ¹⁹ 1992. évi LXXIX. törvény a magzati élet védelméről.
- ²⁰ 48/1998. (XI. 23.) AB határozat („második abortuszhatározat”).
- ²¹ 1992. évi LXXIX. törvény, 5. § (2).
- ²² Lásd: JOBBÁGYI Gábor: A dávodi abortuszper, *Jogtudományi Közlöny*, 2002/11–12, 465–473.
- ²³ 6/2021. (II. 19.) AB határozat.
- ²⁴ A 2016. április 10-i tüntetésről, illetve a performanszról készült videó elérhető: <https://www.youtube.com/watch?v=Lzen-PaHz1Q>.
- ²⁵ Lásd pl. Robert SATA – Ireneusz Pawel KAROLEWSKI: Caesarean politics in Hungary and Poland, *East European Politics*, 2020/2, 206–225, <http://doi.org/10.1080/21599165.2019.1703694>.
- ²⁶ Andrea PIRRO – Ben STANLEY: Forging, Bending, and Breaking: Enacting the „Illiberal Playbook” in Hungary and Poland, *Perspectives on Politics*, 2022/1, 86–101, <https://doi.org/10.1017/S1537592721001924>.
- ²⁷ Alaptörvény, II. cikk.
- ²⁸ Geneva Consensus Declaration (2021. október 22.), az angol nyelvű változat elérhető: <https://www.theiwh.org/wp-content/uploads/2022/02/GCD-Declaration-2021-2.pdf>.
- ²⁹ Ezt a fejleményt 2022 őszén magam is kommentáltam egy médiainterjú keretében; lásd: CSERI Péter: „Jogi szempontból a szívhangrendelet nem számít szigorításnak”, *24.hu*, 2022. október 10., <https://24.hu/belfold/2022/10/10/jog-abortusz-torveny-szivhangrendelet-jogvedok-szabalyozas-balogh-lidia-interju/>.
- ³⁰ A belügyminiszter 29/2022. (IX. 12.) BM rendelete a magzati élet védelméről szóló 1992. évi LXXIX. törvény végrehajtásáról szóló 32/1992. (XII. 23.) NM rendelet módosításáról.
- ³¹ *Planned Parenthood of Southeastern Pa. v. Casey*, 505 U.S. 833 (1992).
- ³² Tara Isa KOSLOV: Abortion on the supreme court agenda: *Planned Parenthood v. Casey* and its possible consequences, *Law, Medicine and Health Care*, 1992/3, 243–248, <https://doi.org/10.1111/j.1748-720X.1992.tb01197.x>.

-
- ³³ EMW Women's Surgical Center, P.S.C., et al. v. Adam Meier (Docket No. 19-417).
- ³⁴ Stuart CAMPBELL: A short history of sonography in obstetrics and gynaecology, *Facts, Views & Vision in ObGyn*, 2013/3, 213–29, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3987368/>.
- ³⁵ Judith JARVIS THOMSON: A Defense of Abortion, *Philosophy & Public Affairs*, 1971/1, 47–66.
- ³⁶ Sonja GOEDEKE – Ken DANIELS – Mark THORPE – Elizabeth Du PREEZ: The Fate of Unused Embryos: Discourses, Action Possibilities, and Subject Positions, *Qualitative Health Research*, 2017/10, 1529–1540, <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1049732316686759>.
- ³⁷ Az angol kifejezés erre: „back alley abortion”, vagyis az épületek mögött futó sikátorok felől megközelíthető helyiségekben végzett abortusz.
- ³⁸ Magdalene TAYLOR: Can we stop with the coat hanger imagery? *MEL Magazine*, 2022. május 4., <https://melmagazine.com/en-us/story/coat-hanger-abortion-meme>.
- ³⁹ „[S]ad, even tragic choice to many, many women” – lásd: Patrick D. HEALY: Clinton Seeking Shared Ground Over Abortions, *New York Times*, 2005. január 25., <https://www.nytimes.com/2005/01/25/nyregion/clinton-seeking-shared-ground-over-abortions.html>.
- ⁴⁰ Anna NORTH: How the abortion debate moved away from „safe, legal, and rare”, *Vox*, 2019. október 18., <https://www.vox.com/2019/10/18/20917406/abortion-safe-legal-and-rare-tulsi-gabbard>.
- ⁴¹ Lásd pl. Claire STEVENS: „Abortion On Demand & Without Apology”: Abortion rights activists hold protest downtown, *The Daily Texan*, 2022. április 10., <https://thedailytexan.com/2022/04/10/abortion-on-demand-without-apology-abortion-rights-activists-hold-protest-downtown/>.
- ⁴² Whitney BELL: What to Get a Friend Post-Abortion, *Teen Vogue*, 2017. február 8., <https://www.teenvogue.com/gallery/post-abortion-gift-guide>.
- ⁴³ Carly MANES: *What's an Abortion, Anyways?* Carly Manes – Emulsify, 2022, <https://www.whatsanabortionbook.com/>.
- ⁴⁴ Christine HENNEBERG: What Mommy Does at Work, *Slate*, 2022. június 15., <https://slate.com/human-interest/2022/06/abortion-doctor-mom-kids-explaining-roe-decision.html>.
- ⁴⁵ Az adás (Late Night with Seth Meyers, NBC, 2022. június 28.) elérhető: <https://youtu.be/6aVXRGsZfBQ?t=432>.
- ⁴⁶ Jade BIGGS: Celebrities who have spoken out about abortion rights, *Cosmopolitan*, 2022. július 5., <https://www.cosmopolitan.com/uk/reports/g39925242/celebrities-abortion-rights/>.
- ⁴⁷ Margot SANGER-KATZ – Claire CAIN MILLER – Quoc Trung BUI: Who gets abortions in America? *New York Times*, 2022. május 3., <https://www.nytimes.com/2022/05/25/us/who-gets-abortion-in-america.html>.
- ⁴⁸ Lásd: Christopher MCCRUDDEN: On Portraying Human Dignity, in *Human Dignity in Context*, eds. Alexandra KEMMERER – Christoph MÖLLERS – Dieter GRIMM, Baden-Baden, Nomos, 2017, 23–54, <https://doi.org/10.5771/9783845264585-23>.
- ⁴⁹ Lásd pl. Secular Pro-Life, <https://secularprolife.org/abortion/>.
- ⁵⁰ Lásd pl. Progressive Anti-Abortion Uprising, <https://paaunow.org/>.
- ⁵¹ „Women deserve better than abortion” – lásd pl. Feminists for Life, <https://www.feministsforlife.org/texan-women-deserve-better-than-abortion/>.
- ⁵² „Every human being should live a life free from violence, from the womb to the tomb” – lásd pl. New Wave Feminists, <https://www.newwavefeminists.com/about>.
- ⁵³ Mary ZIEGLER: Women's Rights on the Right: The History and Stakes of Modern Pro-Life Feminism, 1968 to the Present, *Berkeley Journal of Gender, Law & Justice*, 2013, 232–268.
- ⁵⁴ „I am the pro-life generation”; The future is anti-abortion” – lásd pl. Students for Life of America, <https://studentsforlife.org/about/who-we-are/>.
- ⁵⁵ Az ülés (ENSZ Közgyűlés 76. ülőszaka, 99. plenáris ülés, 2022. szeptember 2.) videófelvevétele elérhető: <https://media.un.org/en/asset/k1h/k1hm35mbgo>.
- ⁵⁶ UN General Assembly: International cooperation on access to justice for survivors of sexual violence, A/76/L.80 (Seventy-sixth session, 26 August 2022).
- ⁵⁷ Életpárti nézőpontból a „biztonságos abortusz” fogalmi képtelenség, tekintettel arra, hogy az érintettek egyike, a magzat számára soha nem biztonságos egy abortusz.